

**Suunised vandeaudiitorile raporteerimise osas
Riigikontrollile ja/või Majandus- ja
Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas oleva
äriühingu või sihtasutuse juhtorganile
seoses korrupsioonivastase seaduse ja seotud osapooltega**

Juhendmaterjal vandeaudiitoritele

Sisukord

1. Juhendmaterjali koostamise eesmärk	2
2. Vandeaudiitoritelt oodatakse raporteerimist – kelle poolt ja mille osas?	2
3. Protseduurid VA-le raporteerimiskohustuse täitmiseks	3
4. Raporteerimise vorm VA-te jaoks	4
4.1 Raporteerimise raamistik	4
4.2 Raporteerimise sisu	4

1. Juhendmaterjali koostamise eesmärk

Osalt vandeaudiitoritelt (VA) oodatakse Riigikontrolli ja/või Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) poolt raporteerimist oma auditeeritavate osas seoses korrupsioonivastase seaduse nõuete täitmise ja seotud osapooltega. Missugused VA-d, mille osas detailselt ja mil viisil raporteerima peavad, annab ülevaate käesolev juhendmaterjal.

2. Vandeaudiitoritelt oodatakse raporteerimist – kelle poolt ja mille osas?

Millest tulenevalt ja mille osas on VA-l kohustus raporteerida Riigikontrollile ja/või MKM valitsemisalas oleva äriühingu ja sihtasutuse juhtorganile, annab ülevaate alljärgnev tabel.

Riigikontroll	MKM
<p>Riigikontrollile on riigieelarve seadusega pandud kohustus auditeerida riigi ja riigiraamatupidamiskohustuslaste raamatupidamise aastaaruandeid ning tehingute seaduslikkust.</p> <p>Nende aastaaruannetele arvamuse avaldamiseks tuleb Riigikontrollil veenduda, kas aruandesse konsolideeritavate üksuste raamatupidamise aastaaruanded on õiged (riigi äriühinguid, sihtasutusi ja riigi tulundusasutust auditeerivad AudS kohaselt VA-d).</p> <p>Selleks on Riigikontroll määranud kindlaks riigi ja riigiraamatupidamiskohustuslaste raamatupidamise aastaaruande seisukohalt olulised konsolideerimisgrupi üksused (komponendid), kelle VA-tele on saadetud Riigikontrolli poolt juhend. Juhendi eesmärk on anda komponentide VA-le suunised, mille osas ootab Riigikontroll raporteerimist, mh tuleb kindlaks teha seotud osapooled ja selgitada tehingud nendega (seotud osapoolte kindlaksmääramisel tuleb mh juhinduda ka korrupsioonivastase seadusest (KVS) - viimase osas otsustati käesoleva juhendiga anda VA-tele täpsemad suuniseid.</p>	<p>01.04.2013 jõustus uus KVS, mille eesmärk on maandada riski, et pannakse toime korrupsioonikuritegusid (altkäemaks, omastamine, ametiseisundi kasutamine eelise saamiseks, mõjuvõimuga kauplemine, põhjendamatu rikastumine).</p> <p>Vastavalt KVS § 3 lõikele 3 peavad riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, avalik-õiguslik juriidiline isik, nende asutatud sihtasutus ja KVS tähenduses avalik ettevõtja (st MKM valitsemisel riigiosalusega äriühingud) tagama nende nimel, ülesandel või järelevalve all avalikku ülesannet täitva ametiisiku korrupsiooni ennetamise alase teadlikkuse ja kohustustest kinnipidamise kontrolli.</p> <p>Vastavalt KVS § 13 lg 1, punktide 13 ja 14 on riigi valitseva mõju korral ning riigi õigusi teostaval ministril õigus määrata huvide deklaratsiooni esitamise kohustus KVS tähenduses avaliku ettevõtja juhtorgani liikmele ja riigi asutatud sihtasutuse juhtorgani liikmele. KVS mõistes võib kohustuse panna ainult juhul, kui ametiisikul on pädevus käsutada avalikku vahendit ning puuduvad tõhusamad meetmed korrupsiooniohu vältimiseks (KVS § 13 lg 3). Seega tuleks seadusandja soovi kohaselt anda ühingutele võimalus rakendada tõhusaid meetmeid.</p> <p>Tõhusama meetmena võib käsitleda asutuse sisemist regulatsiooni korrupsiooniohu vältimiseks juhtorgani liikmete hulgas, nt ühingu sisest deklaratsiooni, mille juhtorgani (juhatus ja nõukogu) liige esitab ühingule ja mille sisu vastab KVS-is toodud nõuetele; lisaks koolitus ja teavitustegevused töötajatele korrupsiooni-riskide ennetamiseks jne.</p> <p>Kontrolli eeltoodu üle teostab VA üks kord aastas majandusaasta aruande koostamise käigus ja esitab majandusaasta aruandega üldkoosolekule ülevaate kontrolli tulemustest.</p>

Lähtuvalt eeltoodud taustinformatsioonist on VA-te ülesandeks oma teatud auditeeritavate osas raporteerida Riigikontrollile ja/või MKM valitsemisalas oleva äriühingu ja sihtasutuse juhtorganile lisaks RTJ-des ja ISA-des nõutule ka KVS-is sätestatu osas. Raporteerimise sisu osas tuleks arvesse võtta järgnevat:

- teadlikkus ja asjakohaste kohustuste täitmine seoses korruptsiooni ennetamisega auditeeritavas ettevõttes,
- tuvastada seotud osapooled ja tehingud nendega.

3. Protseduurid VA-le raporteerimiskohustuse täitmiseks

Järgnevalt on esitatud protseduurid, mille läbiviimist oodatakse VA-lt lähtuvalt KVS-i ja seotud osapooltega:

- 1) KVS kehtestab, et ettevõttes peab olema tagatud korruptsiooni ennetamise alane **teadlikkus** ja kohustustest kinnipidamise kontroll. VA-l tuleb juhtkonna järelepärimiste käigus uurida KVS asjakohaste põhimõtete rakendamise kohta ettevõttes, mh
 - kas ettevõttes on kujundatud teadlikkus, kes on ametiisikud, kellele rakendub KVS;
 - kuidas tuvastatakse ametiisikutega seotud osapooled ja võimalikud tehtud tehingud nendega;
 - kuidas tagatakse KVS toimingupiirangutest kinnipidamine.
- 2) VA-l tuleb välja selgitada, kas ettevõttes on kehtestatud **sisemine regulatsioon (sisekord)**, mis vastab KVS-le ja maandab võimalikud korruptsiooniriskid ettevõttes. VA peab selleks tutvuma koostatud sisekorruga ja veenduma, et see oleks kooskõlas kõikide asjakohaste nõuetega, st täielikkus (*completeness*), olemasolu (*existence*) ja täpsus (*accuracy*) võrreldes KVS asjakohaste nõuetega, ning et koostatud sisekorda ka rakendatakse.
- 3) Lõplike läbiviidavate protseduuride olemus ja ulatus seoses seotud osapooltega jääb iga VA professionaalseks otsustuseks; samas tuleks kaaluda alljärgneva läbiviimist:
 - **seotud osapoolt nimekiri** - küsida juhtkonnalt seotud osapoolte nimekiri. Kokkuleppel Riigikontrolli ja MKM-ga täielikkust (*completeness*) siinjuures olulise väärkajastamise riskiks ei hinnata - seega protseduure selle väite kontrollimiseks tarvis teostada ei ole. Kui VA avastab tavapärase auditiprotseduuride käigus tõendusmaterjali selles osas, et seotud osapoolte nimekiri ei ole täielik, tuleb sellest raporteerida;
 - **seotud osapoolte nimekirjas esitatud tehingud** - küsida juhtkonnalt seotud osapooltega tehtud tehingute nimekiri. Esitatud tehingute puhul:
 - tuleks olulise väärkajastamise riskina määratleda täielikkus (*completeness*) ning kavandada ja teostada ka protseduurid vastuseks riskile;
 - vastavalt vandeaudiitori kutsealasele otsustusele võib olla asjakohane määratleda riskina esitatud tehingute olemasolu (*existence*), täpsus (*accuracy*) ja esitusviis (*presentation*) – vastuseks hinnatud riski(de)le tuleb kavandada ja viia läbi protseduurid;
 - protseduuride läbiviimisel saab tõendusmaterjalina kasutada müügi-, ostureskontrotes olevaid käibeid, laenukontodel olevad käibeid jms;
 - VA-l tuleb veenduda KVS-is esitatud toimingupiirangutest kinni pidamise ettevõtte poolt;
 - protseduuride läbiviimise ulatus (mh olulisuse hinnang) – määrata kutseotsustuse järgi vastavalt kehtestatud riskihinnangule. Kui siinjuures on

tuvastatud pettuse risk, tuleb kindlasti kontrollida ka algdokumentide järjepidevust / vastavust registrites kajastatuga (arved, lepingud jms).

4. Raporteerimise vorm VA-te jaoks

4.1 Raporteerimise raamistik

- **Raporteerimine Riigikontrollile.** Riigikontrolli saab käsitleda grupi töövõtu partnerina, kes kehtestab juhised komponentide VA-tele ulatuses, mis on vajalikud, et Riigikontroll saaks avaldada arvamust riigi ja riigiraamatupidamiskohustuslaste konsolideeritud raamatupidamise aastaaruannete kohta.

Eeltoodust lähtuvalt peab Riigikontroll õigeaegselt teavitama komponendi VA-d oma nõuetest, st teostatav töö, selle töö kasutusotstarve ning infovahetuse vorm ja sisu. Komponentide VA-d vormistavad instruksioonides ja käesolevas juhendis esitatud nõuetele vastava töö Riigikontrolli kui grupi töövõtu partneri jaoks.

- **Raporteerimine MKM-le.** Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumit saab käsitleda isikuna, kelle ülesandeks on valitsemine. Vastavalt ISA-dele peab VA vahetama infot isikutega, kelle ülesandeks on valitsemine mh töövõtu seisukohalt märkimisväärse osas. Antud juhendi raames esitatud protseduuride osas raporteerimist saab käsitleda valitsejate poolt esile tõstatatud märkimisväärse valdkonnana (riskikohana). *Näide: VA-le on esitatud valitseja-poolne soov täiendavateks kontrolliprotseduurideks seonduvalt kõrgendatud riskihinnanguga KVS nõuete täitmise osas.* Infovahetus nendega, kelle ülesandeks on valitsemine, peaks toimuma kirjaliku märgukirja vormis adresseerituna valitsejatele.

Infovahetuse jaoks raporteeritavate valdkondade osas peavad VA-d läbi viima kontrolliprotseduure, mida peetakse asjakohaseks samaaegselt ka arvamuse avaldamiseks raamatupidamise aastaaruande kohta vastavalt ISA-dele; lisaks peavad VA-d läbi viima ka võimalikke täiendavaid protseduure tõendusmaterjali kogumiseks edastamiseks kogu nõutud info (vt nt käesoleva juhendi peatükk 3, protseduur 1 ja 2).

Ressursikulu infovahetuse sisu ja vormi nõuete täitmiseks peab hindama iga VA ise.

4.2 Raporteerimise sisu

Teostatud toimingute tulemusel tuleb VA-l koostada ja esitada raport kontrolli tulemustest. Raport tuleb esitada:

- Riigikontrollile ja/või
- MKM valitsemisel oleva äriühingu ja sihtasutuse juhtorganile, kes esitab selle omakorda edasi MKM-le.

VA-d, kes peavad raporteerima mõlemale osapoolle, saavad esitada vormiliselt ühe ja sama raporti.

Vormiliselt oodatakse VA-lt raporteerimist käesoleva juhendmaterjali peatükis 3 esitatud protseduuride põhjal:

- **protseduuri 1 osas:** raporteerida, kas läbiviidud protseduuride tulemusena on tuvastatud väärkajastamisi ja/või tähelepanekuid (seadusega mittevastavus);
- **protseduuri 2 osas:** raporteerida, kas läbiviidud protseduuride tulemusena on tuvastatud väärkajastamisi ja/või tähelepanekuid (sisekontrolli puudus);

- **protseduuri 3 osas:** oodatakse raporteerimist vormis, mis on esitatud juhendi „Riigikontrolli juhend riigiraamatupidamiskohustuslase valitseva mõju all oleva üksuse audiitorile 2014. aasta raamatupidamise aastaaruande auditeerimiseks“ lisa 3 (käesolevas juhendis veidi täiendatud kujul).

Riigikontrolli juhendi lisa 3 on leitav siit:

<http://www.riigikontroll.ee/Auditeeritavaile/Riigimajandusaastakoondaruandeaudit/tabid/262/language/et-EE/Default.aspx>

*Lisa 3 (väljavõtteline) - seotud osapooled:

Järgnevalt loetleda tuvastatud tehingud seotud osapooltega (tähelepanu pöörata eelkõige tehingutele, mis seotud kulude ja investeeringute tegemisega ning toetuste andmisega)

<i>Tehingu tegija¹</i>	<i>Seotud osapool</i>	<i>Tehingu kirjeldus²</i>	<i>Summa³</i>	<i>Vandeauditori sooritatud toimingud</i>	<i>Järeldused</i>

¹ Nimetada ära tehingut tegev osapool, st tuua välja juhatuse liikmed nimeliselt eraldi, nõukogu liikmed nimeliselt eraldi jne, mitte grupina

² VA poolt tuleb välja tuua kõik tehtud tehingud seotud osapooltega, kas need, mis on tehtud seadusega lubatud piirides. Tehingute sisu osas tuleks eraldi välja tuua kaupade / teenuste ostud / müügid, antud / saadud laenud / jm investeeringud / toetused jms; siinjuures peaks lisaks iga tehingu liigi puhul olema eraldi välja toodud ka selle tehinguliigi piires tehtud tehingute arv majandusaasta jooksul (kordades)

³ St koondsumma (maht) iga tehingu liigi kohta